

Stanisław Wyspiański - Wesele

1. Jak realizowany jest w literaturze motyw tańca? Omów zagadnienie na podstawie *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Taniec w literaturze odgrywa symboliczną rolę. W zależności od epoki, motyw tańca zmieniał swoje znaczenie. W średniowieczu łączył się z *danse macabre*, czyli motywem, który przypominał ludziom o ich równości wobec śmierci, niezależnie od klasy społecznej. Inną funkcję pełni taniec rytualny, który ma znaczenie religijne i mistyczne, mające zbliżyć do Boga, a inną – narodowy, który zespałał wspólnotę i utwierdzał ją w miłości do ojczyzny. Autorzy starali się zatem przedstawić taniec jako odzwierciedlenie aktualnych nastrojów społecznych.

Stanisław Wyspiański w ostatniej scenie „*Wesela*” przedstawia chocholi taniec, który symbolizuje bierność oraz niezdolność działania narodu polskiego. Jest on w „*Weselu*” dramatycznym przykładem tego, że nie umiemy się zjednoczyć i walczyć o ojczyznę, Wyspiański tym samym udziela komentarza na temat sytuacji Polski, która znajdowała się pod zaborami. Równocześnie jednak chocholi taniec daje nadzieję na to, że kiedyś będzie lepiej i należy tylko przeczekać ten zły okres. Chochół to przecież słoma, którą otula się krzak róży, by przeczekała zimę, tak więc bohaterowie i bohaterki dramatu muszą po prostu jeszcze trochę odczekać na swoją wielką szansę odzyskania niepodległości, przede wszystkim muszą do niej dojrzeć.

Innym przykładem tańca przedstawionego w literaturze jest patriotyczny polonez w „*Panu Tadeuszu*” Adama Mickiewicza, który symbolizuje pamięć po Rzeczypospolitej szlacheckiej, to nim wyraża się radość wobec rodzenia się nowych czasów i szacunku do tradycji. Polonez daje więc nadzieję na przyszłość i ma w pewnym sensie przeciwne znaczenie do chocholego tańca, ponieważ bohaterowie „*Pana Tadeusza*” odnieśli sukces w kontekście zjednoczenia ojczyzny.

Przedstawienia tańca różnią się zarówno formą, jak i symboliką. W dramacie Wyspiańskiego jest on hipnotyzujący i fantastyczny, natomiast u Mickiewicza to patriotyczny polonez. Mimo to jednak można zauważyć, że symbolika tańca jest uzależniona przede wszystkim od kontekstu historycznego oraz mentalności ludzi konkretnego okresu. W tańcu skupiają się wszystkie nadzieje, marzenia i priorytety twórców wybranych epok.

2. Rola duchów, widm i zjaw w utworach literackich. Omów zagadnienie na podstawie *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Dramat symboliczny, jak sugeruje nazwa, jest pełen symboliki o metaforycznym przekazie. Połączenie świata fizycznego i metafizycznego w literaturze często ma na celu przekazanie wyższych wartości, sprawiedliwości, lub ujawnienie ukrytych intencji bohaterów. Najczęściej jednak wprowadzanie duchów, zjaw i widm do tekstów literackich jest związane z przekazaniem niewidocznego: prawd moralnych oraz intencji. Świat pozazmysłowy obnaża to, co bohaterowie czują wewnątrz.

Widma i zjawy pojawiające się w drugim akcie dramatu „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego są uosobieniem podświadomości głównych bohaterów. W utworze pojawiają się: widmo zmarłego kochanka, błazen Stańczyk, Rycerz Zawisza, Hetman i Jakub Szela. Zjawy ujawniają skrywane przez gości tajemnice, a ukazanie ich rzeczywistych intencji pozwala lepiej zrozumieć motywację bohaterów. Ujawnienie ukrytych wcześniej uczuć, takich jak niemoc, apatia czy hipokryzja, pozwala zobaczyć pewien kontrast pomiędzy emocjonalną ekspresją gości a faktycznym stanem rzeczy; przypomina też o zatraconych tradycyjnych wartościach narodowych, takich jak patriotyzm, duma, waleczność czy solidarność. Osoby dramatu Wyspiańskiego tłumaczą wewnętrzne motywacje do podjęcia walki o niepodległość i stanowią odpowiedź na pytanie, dlaczego żadne z poprzednich powstań się nie powiodło. W niektórych sytuacjach powodem był brak odpowiedzialności: zapomnienie rogu, który miał być znakiem do walki, w innych zaś obawa przed drugą klasą społeczną i wynikająca z tego niechęć do współpracy.

W drugiej części „Dziadów” Adama Mickiewicza Guślarz przywołuje dusze grzeszników. Ich rolą jest podkreślenie wartości, którymi powinien kierować się człowiek – pokazanie, że złe postępowanie musi spotkać się z karą. Widmo Złego Pana odpowiada za swoje przewinienia i okrucieństwo wobec poddanych, a winą Józia i Rózi jest brak doznanego za życia cierpienia, które uczyłowiecza. Z kolei Zosia nie może zaznać

wiecznego spokoju, ponieważ szydziła z uczuć innych, za co teraz ponosi karę. Druga część mickiewiczowskiego dramatu „Dziady” jest więc apelem, który ma trafić do sumienia, wyraża ludowe prawdy moralne. Ci, którzy źle postępują, spotkają się z karą – dokładnie tak jak to spotkało Złego Pana, Józia, Rózię czy Zosię.

Postacie fantastyczne takie jak widma, zjawy czy duchy odwołują się do ludzkich emocji. Jako zjawisko metafizyczne mają możliwość zajrzenia w głąb człowieka: mogą ujawnić jego prawdziwe intencje, jak w przypadku bohaterów „Wesela”, albo zaapelować do ich sumienia – co ukazano w „Dziadach” Mickiewicza.

3. Funkcje przedmiotów i postaci symbolicznych w utworze literackim. Omów zagadnienie na podstawie Wesela Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

W sztuce, jednym z najpopularniejszych sposobów oddziaływania na odbiorcę jest posługiwanie się symbolami, czyli takimi elementami konstrukcji świata przedstawionego, które mają nam uświadamiać swoje prawdziwe znaczenie poprzez skojarzenia. Jednym z najśłynniejszych polskich symbolistów był Stanisław Wyspiański.

Dramat „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego znany jest z ogromnej ilości zawartych w sobie symboli. Symboliczne są tam zarówno postaci, jak i przedmioty. Dla przykładu: złoty róg, który Wernyhora przekazuje Gospodarzowi symbolizuje ideę walki narodowej, którą Gospodarz ma wzniecić. Czapka z pawim piórem, przez którą Jasiek gubi złoty róg jest symbolem prywatnych spraw oraz rzeczy materialnych, dla których poświęca się sprawę narodu. W dramacie pojawiają się również postaci nierealistyczne, takie jak Stańczyk – słynny błazen z obrazu Jana Matejki, czy Rycerz Zawisza Czarny – bohater bitwy pod Grunwaldem. Te postaci uświadamiają poszczególnym postaciom dramatu, co tak naprawdę tkwi w ich umysłach, a co ukrywają nawet przed sobą samymi – fakt, że bawią się, kiedy ojczyzna od ponad stu lat tkwi w niewoli. Są też inne postaci symboliczne, jak Jakub Szela, czyli przywódca rabacji galicyjskiej, sprzeciwiający się weselu chłopki z inteligentem, a także Hetman, który uświadamia jak bolesne

wieczne potępienie czeka zdrajców ojczyzny. Wszystkie te symbole posłużyły Wyspiańskiemu do ukazania głębszej warstwy kwestii narodowych. Odbiorca bowiem ma wgląd nie tylko w to, co bohaterowie mówią, lecz również w to, co czują, co myślą i jaki wpływ mają na nich wspomnienia, zarówno osobiste, jaki ogólnonarodowe. Taki zabieg sprawia, że Wesele ma bardzo wiele warstw interpretacyjnych.

Symbolizm pojawiał się jednak również w innych dziełach i w innych epokach historycznoliterackich. W Przedwiośniu symboliczny charakter ma ostatnia scena, kiedy główny bohater, Cezary Baryka, bierze udział w komunistycznym marszu na Belweder. Odłącza się jednak od tłumu i idzie w tym samym kierunku, lecz własną ścieżką. Symbolizuje to fakt, że pragnął zmian dla Polski, lecz nie identyfikował się już z ideologią rewolucyjną.

Symbolizm jest bardzo silnym narzędziem literackim i artystycznym, dlatego na przestrzeni wielu epok, rozmaici twórcy korzystali z niego tak obficie. Można przewidywać, że stosowanie symboli szybko się nie zestarzeje, ponieważ wraz z rozwojem cywilizacji, symboli będzie w naszym życiu coraz więcej i będą miały coraz więcej znaczeń i zastosowań.

4. Relacje między przedstawicielami różnych grup społecznych. Omów zagadnienie na podstawie Wesela Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Społeczności od zawsze wykształcały hierarchię, czego skutkiem były głębokie podziały np. na magnaterię, mieszczaństwo, chłopstwo, kler czy inteligencję. Całkowite porzucenie podziałów klasowych jest utopią – w praktyce różne grupy od zawsze były ze sobą skonfliktowane. Relacje między ich przedstawicielami należy więc uznać za napięte, co znajduje swoje odzwierciedlenie w tekstach kultury.

W dramacie symbolicznym Stanisława Wyspiańskiego „Wesele” autor wyszczególnia dwie główne grupy społeczne – chłopów i inteligencję mieszczańską. Inspiracją do przedstawionych przez autora bohaterów były prawdziwe osoby biorące udział w ceremonii. Już w pierwszej scenie można zaobserwować napiętą atmosferą i brak zrozumienia międzyklasowego. Dziennikarz w rozmowie z Czepcem zadaje mu pytania w celu ośmieszenia jego braku wiedzy o świecie i skupienia na pracy w polu, niemniej

jednak to mu się nie udaje – przedstawiciel chłopstwa wykazuje się adekwatną wiedzą i odczytaniem. Dziennikarz podważa potrzebę odczytania chłopów – jego postawa pełna pychy i arogancji uwydatnia przekonanie o tym, że rolą chłopów jest praca w polu, natomiast polityka to zajęcie dla ludzi z miasta. W dalszej części utworu pojawiają się kolejne konflikty między mieszczańską inteligencją a chłopstwem – na dodatek Panu Młodemu ukazuje się Hetman Branicki, czyli symbol zdrady, co można interpretować jako wizualizację lęków Lucjana Rydla. Taki zabieg miał na celu pokazanie podzielonego charakteru społeczeństwa polskiego pod koniec XIX w. i podkreślić jego niemoc w sprawie wyzwolenia narodu. Wyspiański pokazał chłopów i inteligencję jako grupy niezdolne do współpracy, a brak możliwości zbudowania trwałej relacji między nimi spowodował narodową bezsilność, której kulminacją był chocholi taniec.

Podziały społeczne ukazane zostały również w „Lalce”. Miało to tym większe znaczenie, że pozytywści postulowali ideę pracy organicznej, według której całe społeczeństwo miało działać jak jeden organizm. Wszystkie warstwy społeczne powinny więc się harmonijnie rozwijać, aby naród był silniejszy. W rzeczywistości jednak, elity niechętnie współpracowały z przedstawicielami niższych warstw społecznych i nie darzyły ich szczerym szacunkiem. Stanisław Wokulski pochodził ze zubożałej rodziny szlacheckiej, ale biorąc ślub z Małgorzatą Mincel wszedł do środowiska kupców. Studiował na wydziale matematyczno-przyrodniczym, nauczył się kupiectwa, a następnie zdecydował się wyjechać na wojnę, gdzie zarobił majątek. Dzięki temu, Wokulski stał się zamożnym człowiekiem i po powrocie do Warszawy mógł zacząć prowadzić interesy na większą skalę. Ilość posiadanych pieniędzy nie zmieniła jednak faktu, że arystokracja nie traktowała go jak równego sobie. Jak się okazuje, żaden wysiłek nie był w stanie zastąpić dobrego urodzenia.

Pomimo że wiele postaci w „Weselu” wydaje się mieć dobre intencje, to często nie udaje im się porozumieć ze sobą i przezwyciężyć swoich uprzedzeń. Wyspiański pokazuje, że aby osiągnąć postęp i stworzyć lepszą przyszłość dla Polski, konieczne jest zrozumienie i szacunek dla innych grup społecznych oraz praca nad budowaniem wzajemnego zaufania i porozumienia. Mimo że „Wesele” opowiada o Polsce sprzed ponad 100 lat, to tematy, jakie porusza, są wciąż aktualne i istotne dla współczesnego społeczeństwa. Konflikty między różnymi grupami społecznymi wciąż występują, a zrozumienie i szacunek dla innych pozostają kluczowe dla budowania lepszej przyszłości.

5. Refleksja nad narodem jako temat utworów literackich. Omów zagadnienie na podstawie *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Naród był jednym z najważniejszych tematów dla polskiej literatury na przełomie XIX i XX wieku, czyli w okresie, kiedy powstało "Wesele" Stanisława Wyspiańskiego. Polska była wówczas pod zaborami, a polska literatura i kultura pełniły ważną rolę w budowaniu tożsamości narodowej.

"Wesele" Wyspiańskiego to jedno z najważniejszych dzieł literackich, które poruszają tematykę narodu. W dramacie autor ukazuje złożoność polskiej tożsamości, która wówczas była kwestionowana przez różne grupy społeczne, w tym przez samego bohatera utworu - Pana Młodego. W dramacie przedstawiono dwa wizerunki narodu. Pierwszy to naród pełen życia, silny, dążący do wolności i niepodległości. Taki wizerunek reprezentują postacie chłopskie - Marysia, Dziad, czy Pan Młody. Chłopi stanowią fundament polskiego narodu, a ich siła tkwi w ich jedności i dążeniu do wolności. Drugi wizerunek narodu to naród skłócony, rozdarty wewnętrznie, który nie potrafi porozumieć się ze sobą i osiągnąć wspólnych celów. Taki wizerunek reprezentują postacie szlacheckie. Szlachta, która była wówczas jedną z najważniejszych grup społecznych w Polsce, nie była w stanie jednoznacznie określić swojej tożsamości narodowej i przeciwstawić się zaborcom. Autor pokazuje, że polska tożsamość narodowa jest skomplikowana i złożona. Polska jest krajem, w którym żyją różne grupy społeczne, o różnych tradycjach, kulturze i wartościach. Każda z tych grup reprezentuje inny wizerunek narodu, a ich połączenie w jedną całość wymaga wysiłku i pracy.

Jako dodatkowy argument można odnieść się do utworu "Quo Vadis" Henryka Sienkiewicza, która również podejmuje tematykę narodu i walki o wolność. W powieści ukazano Rzym podczas panowania cesarza Nerona, a głównym bohaterem jest rzymski patrycjusz, który zakochuje się w chrześcijańskiej dziewczynie i staje się jej zwolennikiem. W "Quo Vadis" Sienkiewicz ukazuje, że naród to nie tylko zbiór ludzi, ale także ideały, wartości i tradycje. Bohaterowie powieści walczą o wolność i godność swojego narodu, a jednocześnie próbują pogodzić swoje przekonania z wymaganiami panującego systemu. Podobnie jak w "Weselu" Wyspiańskiego, naród w "Quo Vadis" to złożony byt, który wymaga jedności i współpracy różnych grup społecznych. Autor pokazuje, że walka o wolność i niepodległość to nie tylko walka z obcymi okupantami, ale także walka z samym sobą i z własnymi słabościami. Jednocześnie Sienkiewicz podkreśla, że naród, który zachowuje swoje wartości i niepodległość, jest narodem silnym i godnym szacunku.

Zarówno "Wesele" Stanisława Wyspiańskiego, jak i "Quo Vadis" Henryka Sienkiewicza podejmują tematykę narodu i walki o wolność. Oba te dzieła ukazują, że naród to nie tylko zbiór ludzi, ale także ideały, wartości i tradycje. W obu przypadkach bohaterowie walczą o wolność i godność swojego narodu, jednocześnie próbując pogodzić swoje przekonania z wymaganiami panującego systemu. Podobnie jak w "Weselu", również w "Quo Vadis" naród to złożony byt, który wymaga jedności i współpracy różnych grup społecznych. W ten sposób oba te utwory skłaniają do refleksji nad znaczeniem narodu i jego roli w budowaniu tożsamości narodowej.

6. Relacja świata realistycznego i fantastycznego. Omów zagadnienie na podstawie Wesela Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Elementy realistyczne w literaturze służą do oddania rzeczywistości w sposób wiarygodny i autentyczny, a także do ukazania życia codziennego, ludzkich emocji i zachowań. Natomiast elementy fantastyczne służą do eksplorowania wyobraźni, tworzenia alternatywnych światów i ukazywania niezwykłych zjawisk. Często te dwa elementy są ze sobą splecione, a granice między nimi stają się płynne. W ten sposób, elementy fantastyczne mogą służyć do uwydatnienia emocji i napięć towarzyszących bohaterom, a elementy realistyczne mogą nadać utworowi autentyczny klimat i atmosferę. Połączenie elementów realistycznych i fantastycznych wpisuje się w szerszy kontekst poszukiwań artystycznych, które miały miejsce w różnych epokach i kulturach.

W "Weselu" Stanisława Wyspiańskiego świat realistyczny i fantastyczny są ze sobą splecione w sposób subtelny i nieoczywisty. Wyspiański z jednej strony ukazuje nam realistyczny portret polskiego społeczeństwa, ale z drugiej strony wprowadza do niego elementy fantastyczne, które przypominają o mistycyzmie i folklorze. Świat realistyczny i fantastyczny są ze sobą splecione w taki sposób, że granice między nimi stają się płynne. Fantastyczne elementy, takie jak postać Chochola czy wizje panny młodej, są równie ważne jak opisy realistyczne, takie jak np. opis wiejskiej zabawy weselnej czy sceny polityczne związane z walką o niepodległość Polski. Elementy fantastyczne w "Weselu" służą do ukazania elementów związanych z kulturą i tradycją polską, a także do uwydatnienia emocji i napięć towarzyszących bohaterom. Przykładem może być postać Chochola, który symbolizuje duchowość i wolność Polaków, a jednocześnie wprowadza wiersze i pieśni ludowe, co dodaje utworowi autentycznego klimatu i atmosfery. Warto też zwrócić uwagę, że połączenie świata realistycznego i fantastycznego w "Weselu" wpisuje się w szerszy kontekst epoki Młodej Polski, gdzie artyści podejmowali próby połączenia elementów realistycznych z symboliką i metaforami. Dzięki temu połączeniu, artyści chcieli oddać bogactwo i złożoność rzeczywistości, a jednocześnie wpłynąć na emocje i wyobraźnię odbiorców.

Innym przykładem połączenia świata realistycznego z fantastycznym jest "Lalka" Bolesława Prusa. W tym utworze pojawiają się elementy fantastyki, takie jak wizje i sny,

które wpływają na psychikę bohaterów i kształtują ich postawy i decyzje. Jednocześnie opisywane są realistyczne sceny z życia społecznego i politycznego Warszawy w XIX wieku, które oddają obraz ówczesnej rzeczywistości.

Tak jak w "Weselu" i "Lalce" elementy fantastyczne służą uwydatnieniu emocji towarzyszących bohaterom, a także do ukazania niuansów związanych z kulturą i tradycją polską. Dzięki temu połączeniu świat realistyczny nabiera głębi i bogactwa, a wykorzystanie fantastycznych elementów wpływa na odbiór treści przez czytelnika.

7. Rozprawa z narodowymi mitami. Omów zagadnienie na podstawie Wesela Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Wesele Stanisława Wyspiańskiego jest znane jako jeden z najbardziej rozliczeniowych utworów w historii literatury polskiej. Autor wziął pod lupę wszystkie mity narodowe i pokazywał jak rozbieżne były one z rzeczywistością. W ten sposób Wyspiański pragnął dać swoim odbiorcom do zrozumienia, że wiara w dawne ideały nie ma sensu i przynosi więcej szkody niż pożytku. By osiągnąć upragniony efekt – wolność i niepodległość Polski – należy stworzyć nowy model patriotycznej walki. Model praktyczny, a nie polegający na marzeniach i dobrych intencjach.

Najważniejszym mitem, z którym rozliczył się Stanisław Wyspiański w Weselu, był mit szlachecki. Szlachta uważana była przez wieki za elitę narodu. Jej przedstawiciele gromadzili wiele dóbr, posiadali wielkie majątki, mieli wpływ na kształt państwa i jego władzę. Elita jednak posiada nie tylko przywileje, lecz także obowiązki, z których rozleniwiona szlachta przestała się wywiązywać, co poskutkowało rozbiorami Polski. W Weselu widzimy potomków szlachty – inteligencję, mieszczaństwo. Są to ludzie, którzy nie mają już zbyt wielkiego wpływu na najważniejsze rzeczy w państwie, jednak nadal są bardzo wyniośli, czują się lepsi od chłopów, którzy służyli jeszcze ich dziadom. Chcą nadal być uprzywilejowani, jednak nie poczuwają się do wzięcia na siebie obowiązków elity. To samo dotyczy chłopów. Chłopi w Weselu to bardzo liczna grupa, mająca ogromną siłę, która jednak nie potrafi się zorganizować. Pała niechęcią wobec inteligencji. Obie grupy okazują się tkwić w stagnacji. Patrzą w przeszłość zamiast w przyszłość, przez co Polska po stu latach wciąż znajduje się pod zaborami. Ani chłopi, ani inteligencja, nie spełniają wytycznych, jakie na ich barki wkładały polskie mity

narodowe. W dramacie pojawia się też wiele postaci legendarnych – Stańczyk, Wernyhora czy Zawisza Czarny – i ważnych dla polskiej historii, jednak nawet im nie udaje się zapobiec ostatecznemu sparaliżowaniu Polaków.

Z rozliczeniem pewnych mitów narodowych mamy do czynienia również w powieści Stefana Żeromskiego, pt. *Przedwiośnie*. W drugiej części powieści, jej główny bohater, Cezary Baryka, trafia do Nawłoci – szlacheckiego dworku, w wielu aspektach nawiązującego do Mickiewiczowskiego *Soplicowa*. Panuje tam szlachecka sielanka. Trwają bardzo ważne procesy, które mają mieć wpływ na losy państwa polskiego. Rodzina Wielosławskich jednak woli spokojne życie na prowincji wypełnione małymi przyjemnościami i niespieszną codziennością. Obala to mit szlacheckiego-patriotyzmu.

Podsumowując, *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego można interpretować jako rozprawę z narodowymi mitami, sztywnymi konwenansami i przestarzałymi tradycjami. Autor pokazuje, że naród potrzebuje refleksji i krytycznego podejścia do własnej historii i kultury, aby móc się rozwijać i przystosować do zmieniającej się rzeczywistości. Wyspiański stawia pytania o to, co jest dla narodu wartościowe i co należy odrzucić jako szkodliwe, co jest ważnym krokiem w kierunku budowania bardziej racjonalnego i postępowego społeczeństwa. Przykład Wyspiańskiego pokazuje, że literatura może mieć nie tylko wartość estetyczną, ale także społeczną i edukacyjną, pomagając ludziom zrozumieć i zmienić swoje otoczenie.